

Valsts budžeta izdevumu pārskatīšana kā politikas instruments

Publicēts: 31.08.2021.

[Budžets](#)

[Jaunami](#)

Saprotot valsts budžeta iespējas un strauji pieaugošās ministriju vajadzības, kā arī līdz šim valsts pārvaldē izstrādāto procesu un pieņemto lēmumu ietekmi uz valsts attīstību, ir jāvērtē ilgtermiņā sasniegtie rezultāti pret ieguldīto finansējumu (*value for money*). Līdz ar to pieaug izdevumu pārskatīšanas loma gan Latvijā, gan vairumā pasaules valstu. Nu jau apmēram puse OECD dalībvalstu pārskata izdevumus ikgadēji, tostarp arī Latvija.

Latvijā izdevumu pārskatīšana tika aizsākta 2016. gadā, un tāatbilst labākajai starptautiskajai praksei, ko apstiprina sasniegtie rezultāti un identificētais resurss prioritāšu maiņai. Pozitīvi vērtējams rezultātu ikgadējais pieaugums, ko iespējams nodrošināt tikai ar nozaru ministriju iesaisti un ciešu sadarbību.

Pilnvērtīgai piešķirto līdzekļu efektivitātes un caurskatāmības izvērtēšanai valsts budžeta izdevumu pārskatīšana tiek īstenota vairākos posmos. Pirmajā posmā tiek definēts un Ministru kabinetā (MK) apstiprināts tvērums (pārskatāmās jomas un nozares). Otrajā posmā darba grupa, kurā bez Finanšu ministrijas līdzdarbojas arī Latvijas Bankas, Pārresoru koordinācijas centra, Valsts kancelejas un arī Valsts kontroles pārstāvji, sadarbībā ar nozaru ministrijām veic datu analīzi un pārskatāmo jomu izvērtēšanu. Trešajā posmā MK izskata ziņojumu par analīzes rezultātiem un dod uzdevumus nozaru ministrijām, kā arī pārdala resursus aktuālajām valsts prioritātēm.

Līdz šim par izdevumu pārskatīšanu kā politikas instrumentu nereti nācies dzirdēt dažādus mītus, piemēram, ka tā ir izveidota kā soda mehānisms, ka tās ietvaros tiks samazināts nozarei pieejamais finansējums, ka izdevumu pārskatīšana rada papildu darbu un kopumā neatšķiras no audita. Tāpat pastāv arī mīts, ka ilggadēja prakse ir vislabākā un ministrijas vēloties to saglabāt, neraugoties uz iespējām atvieglot procesus. Tomēr valsts budžeta izdevumu pārskatīšanā īpaša uzmanība tiek pievērsta budžeta caurspīdīgumam un informācijas pieejamībai nodokļu maksātājiem, sniedzot atbildes uz jautājumiem “Kāds ir sabiedrības ieguvums no ieguldītajiem resursiem?” un “Kā ekonomiskāk varam sasniegt vēlamo rezultātu?”.

Ciešā sadarbībā ar nozares ministrijām šo gadu laikā ir izdevies efektīvizēt un pilnveidot budžeta plānošanas un izpildes procesu, veikt būtiskus grozījumus normatīvajos aktos, atslogojot ministrijām tehnisko darbu un stiprinot analītisko darbu, kā arī novirzot iepriekšējos gados piešķirto finansējumu aktuālajām prioritātēm. Tāpat ministrijas ir pārliecinājušās, ka identificētais finansējums paliek ministrijas rīcībā citu nozares prioritāšu finansēšanai, vienlaikus mazinot administratīvo slogu ministrijai. Tas nozīmē, ka par katru iniciatīvu netiek gatavots atsevišķs informatīvais ziņojums MK, bet visa informācija ir pieejama vienkopus izdevumu pārskatīšanas ziņojumā.

Pilotprojekta veidā Veselības ministrija ir ieviesusi “nulles” budžeta principu valsts kompensējamajiem medikamentiem un materiāliem, sadarbībā ar profesionālajām organizācijām un augstākās izglītības iestādēm uzsākusi pārskatīt ārsta specialitāšu sarakstu, vērtējot iespēju mainīt rezidentūras ilgumu pamatspecialitātēs un tuvinot Eiropas Savienības direktīvā noteiktajam rezidentūras ilgumam. Izglītības un zinātnes ministrija ir sākusi vairākas izdevumu pārskatīšanas ietvaros ierosinātās politikas maiņas augstākajā izglītībā un pārskatījusi doktorantūras finansēšanas principus. Tāpat ministrija ir pārskatījusi tālmācības programmu finansēšanas kārtību vispārējā izglītībā, tādējādi veicinot finansējuma izmantošanu atbilstoši izglītojamo skaita izmaiņām un pilnveidojot kontroles mehānismu, kā arī uzsākusi izmaiņas sporta nozarei paredzēto valsts budžeta līdzekļu administrēšanā. Finanšu ministrija ir paplašinājusi ministriju iespējas nākamajā saimnieciskajā gadā izmantot iepriekšējā gada neizlietoto finansējumu, ieviešot mehānismu, kas ļauj valsts budžeta iestādēm kārtējā gadā turpināt izmantot līdzekļus, kas tika piešķirti iepriekšējam saimnieciskajam gadam.

Valsts budžeta izdevumu pārskatīšanas ietvaros tiek rasti labākie iespējamie risinājumi dažādos sarežģītos jautājumos, veicināta

starpinstitūciju sadarbība un ieviesta labākā pasaules prakse.

2021. gads ir sestais gads kopš Finanšu ministrija veic izdevumu pārskatīšanu un sagatavo informatīvo ziņojumu par izdevumu pārskatīšanas rezultātiem un priekšlikumus par šo rezultātu izmantošanu vidēja termiņa budžeta ietvara likuma projekta un gadskārtējā valsts budžeta likuma projekta izstrādes procesā. Šā gada izdevumu pārskatīšanas tvērumā noteikti trīs galvenie bloki – nozaru ministriju pārraudzībā esošo finansēšanas politiku analīze, horizontālie pasākumi finanšu resursu pārdalei par labu aktuālajām prioritātēm, kā arī procesu un sistēmu pilnveidošana. 2021. gadā Finanšu ministrija kā vienu no izdevumu pārskatīšanas pamatmērķiem izvirzīja sadarbības stiprināšanu ar nozaru ministrijām, veicinot ministriju patstāvīgu bāzes izdevumu pārskatīšanu, vienlaikus atbalstot un rosinot politikas maiņu iniciatīvas, tādējādi efektīvizējot valsts pārvaldē esošos procesus un valsts budžeta resursu izlietojumu.

Tāpat kā Covid-19 izraisītā globālā pandēmija ir mainījusi ikviena cilvēka ikdienu, arī valsts pārvaldē strādājošo darba organizācija nav izņēmums. Amatu pienākumu pildīšana attālināti ļāvusi atsevišķām valsts pārvaldes iestādēm optimizēt biroja telpas, bet digitālo instrumentu izmantošana attālinātai daļībai sanāsmēs, mācībās un konferencēs ļāvusi samazināt plānotos izdevumus komandējumiem. Tāpat ministrijas veic strukturālas izmaiņas, ieviešot atsevišķu funkciju centralizāciju vai nodošanu ārpalpojumu sniedzējiem.

Taču vienlaikus pandēmija radījusi nepieciešamību pēc atbilstoša tehniskā nodrošinājuma un pieejas informācijas un komunikācijas tehnoloģijām ne tikai valsts pārvaldes attālināta darba organizācijā, bet arī attālinātā pakalpojumu nodrošināšanā visiem iedzīvotājiem. Līdz ar to daļa no iekonomētajiem līdzekļiem tiek novirzīta IT infrastruktūras uzlabošanai un IKT resursu un informācijas sistēmu uzturēšanai.

Izdevumu pārskatīšana ir mehānisms, kas ar katru gadu pilnveidojas un iegūst jaunu ievirzi, analizējot budžeta izdevumus un sasniegtos rezultātus. Tā palīdz ilgtermiņā rast ekonomiskākus valsts politikas īstenošanas veidus, kā arī veicina iecerēto rezultātu efektīvu sasniegšanu.

[Пересмотр расходов государственного бюджета как инструмент политики](https://www.fm.gov.lv/lv/jaunums/valsts-budzeta-izdevumu-parskatisana-ka-politikas-instruments)

<https://www.fm.gov.lv/lv/jaunums/valsts-budzeta-izdevumu-parskatisana-ka-politikas-instruments>